УДК 796.011.3

Басараб Владислав Юрійович
студент, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара
Нечипоренко Ігор Олександрович
студент, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара
Штиба Дмитро Віталійович
студент, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара
Жданкін Антон Євгенійович
магістр, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара

Басараб Владислав Юрьевич
студент, Днепропетровский национальный университет им. Олеся Гончара
Нечипоренко Игорь Александрович
студент, Днепропетровский национальный университет им. Олеся Гончара
Штиба Дмитрий Витальевич
студент, Днепропетровский национальный университет им. Олеся Гончара
Жданкин Антон Евгеньевич
магистрант, Днепропетровский национальный университет им. Олеся Гончара

Basarab V.Yu.
student, Oles' Honchar Dnipropetrovs'k National University
Nechiporenko I.O.
student, Oles' Honchar Dnipropetrovs'k National University
Shtiba D.V.
student, Oles' Honchar Dnipropetrovs'k National University
Zhdankin A.Ye.
undergraduate, Oles' Honchar Dnipropetrovs'k National University

СПОРТ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА
СПОРТ КАК СОЦИАЛЬНЫЙ ПРЕДИКТОР РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА
SPORT AS A SOCIAL PREDICTOR OF SOCIETY DEVELOPMENT

Анотація: У статті розкривається сутність спорту як соціального явища, а також наводяться основні соціальні функції спорту: соціально-емоційна, функція соціалізації, інтегративна, політична та функція соціальної мобільності. Дається детальна характеристика кожній з наведених соціальних функцій спорту.
Ключові слова: спорт, соціально-емоційна функція, функція соціалізації, інтегративна функція, політична функція, функція соціальної мобільності.

Аннотация: В статье раскрывается суть спорта как социального явления, а также приводятся основные социальные функции спорта: социально-эмоциональная, функция социализации, интегративная, политическая и функция социальной мобильности. Дается детальная характеристика каждой из приведеных социальных функций спорта.
Ключевые слова: спорт, социально-эмоциональная функция, функция социализации, интегративная функция, политическая функция, функция социальной мобильности.

Resume: The article reveals the essence of sport as a social phenomenon, and is the main social function of sport: social and emotional function of socialization, integrative, political and social mobility function. We give a detailed description of each of the social functions of sport.
Keywords: sports, social and emotional function, the function of socialization, integrative function, political function, the function of social mobility.

Постановка проблеми. У сучасних умовах спорт все більше постає як невід'ємна частина повсякденного життя людей [6]. Засоби масової інформації застосовують найбільш популярні епітети стосовно спорту:

«Спорт – феномен XXI століття», «Спорт – невід'ємний елемент системи цінностей сучасної культури», «Спорт – дзеркало повсякденного життя» тощо. Як показують праці багатьох науковців, зокрема праці Аніщенка В. А. та Ільїніча В. І., що спорт володіє настільки високою соціальною значимістю у суспільстві, якою не володіє жоден з основних аспектів нормального соціального життя кожної людини. Яскравим пітвердженням цього є відомі всім Олімпійські ігри [1; 5].

Серед дослідників у сфері фізичної культури та спорту робиться багато спроб пояснити роль і значення сучасного спорту. По-перше, спорт розглядають як побічний продукт більш широких соціальних змін для впорядкування однієї функції, яку він нібито виконує. Однако це пояснення не визначає умови виникнення і розвитку спорту [2]. Як пишуть Новиков Ю. В. та Жидкова А. П., що «даний тезис не може слугувати об'єктивним доказом того, чому спорт сприймають з таким захопленням». Саме тому постає актуальною проблема обґрунтування ролі спорту як соціального явища у житті кожної людини та характеристики його основних функцій у суспільстві [4].

Мета роботи – проналізувати роль спорту як соціального явища у житті кожної людини та визначити його основні функції у суспільстві.

Виклад основного матеріалу роботи. Соціальні інститути та повсякденні події не існують окремо. Вони є частиною загальної конструкції, у якій структура і властивості одного елемента впливають на структуру і властивості інших елементів. Тому спорт не може виконувати ізольовано лише одну функцію. Як показують сучасні дослідження, спорт здійснює велику кількість соціальних взаємодій. Виходячи з цього, визначення поняття «спорт» повинно бути багатоплановим, так як воно об'єднує у єдину систему відносин цілий ряд функцій. Ця система і являє причинну сукупність для пояснення поняття «спорт» [5; 6].

Спорту як соціальному та культурному явищу приписують ряд соціальних функцій, серед яких виділяють п'ять основних: соціально-

емоційну функцію, функцію соціалізації, інтегративну, політичну та функцію соціальної мобільності [3].

Соціально-емоційна функція охоплює потреби людини, які необхідні для збереження її соціально-психічної стабільності і вказує на три механізми, які властиві спорту: а) контроль над напруженнями і конфліктами, яка відбуваються усередині людини, шляхом катарсису та естетики; б) створення ситуацій, які викликають почуття спільної соціальної думки, товариськості та дружби; в) існування «спорту як ритуалу», як символа збереження культурної та соціальної спадщини, як джерела підтвердження тих зв′язків соціальної структури та культурних поглядів, які стабілізують цю спадщину.

Функція соціалізації відображує погляди, що спорт має велике значення для людини. Ці погляди стабілізуються культивованими моральними та релігійними уявленнями про те, що спорт розвиває якості особистості. Вважається, що соціалізація здійснюється через два взаємопов′язаних процеси – закріплення та формування. Ідея закріплення охоплює теорії оперативної фізичної підготовки та розуміння людьми позитивної та негативної поведінки. Формування означає створення конкретного прикладу, моделі поведінки для людей, які соціалізуються, та «системи соціальних поглядів», що стоїть за цією моделлю. Вважається, що у спорті діють обидва механізми і що моделі поведінки та соціальних поглядів. Які є бажаними для суспільства, також внутрішньо властиві спорту [4; 5].

Функція інтеграції представляє спорт как засіб можливого досягнення гармонічного об′єднання людей з колективом та їх ідентифікація з ним. Вважається, що соціалізація є засобом для включення людини (її інтеграції) безпосередньо у систему соціальних поглядів та поведінки, що створена культурою [2]. Досягнути цієї мети можливо, включивши людину у колектив, який, у свою чергу, включається в цю культурну схему. Інтеграція людини в колектив відбувається, по-перше, шляхом розвитку почуття спільності та товариськості за умов соціально-емоційної функції. Ці почуття являють собою джерело включення у колектив членів спортивної групи, місцевої чи

національної команди або багаточисельних низових спортивних організацій. По-друге, інтеграція здійснюється шляхом розвитку групової та позагрупової свідомості, причому колектив ідентифікується як «ми», як група всередині себе, а інший колектив – як «інші», «вороги» поза групою [1; 3].

Політична функція полягає у застосуванні спорту у якості політичного інструменту. З однієї сторони, модна стверджувати, що політичне використання спорту – це розширення його інтеграційних функцій, причому задача спорту полягає у створенні національного почуття ідентифікації та національного престижу. З іншої сторони, спорт може розглядатися як політичний засіб для визнання чи невизнання інших націй. Нерідко спорт використовується і як засіб досягнення політичних цілей у період виборчих кампаній. Прикладом може слугувати 2004 рік, коли на виборах Президента України найвидатніші спортсмени віддавали перевагу тому чи іншому кандидату [1; 4; 6].

Досить поширеною є думка, що спорт є ефективним засобом підвищення *соціальної мобільності* (поняття «соціальна мобільність» вперше введено видатним науковцем П. Сорокіним) певних соціальних верств населення. Такого роду соціальна мобільність у цілому протікає за двома головними напрямками. По-перше, це відбувається через підвищення соціального престижу. Досягнувши певної популярності у спорті, людина немов підвищує свій соціальний статус. По-друге, підвищення соціальної мобільності здійснюється через соціальний престиж та матеріальну винагороду. Тривалість та проникливість такої, спрямованої вверх, соціальної мобільності суттєво залежить від масштабу інституційної стабільності, яка існує в суспільстві та спорті, а також від масштабу мобільності, тобто від того, є вона лише внутрішньоспортивним випадком чи це тільки спроба подолати соціальні, класові та расові обмеження [2].

Як тільки суспільна система поглядів починає змінюватися й інші структури можуть бути визнані функціональними, традиційна система виховання втрачає основні риси і її форми починають змінюватися

відповідно до нових соціальних знань. При цьому для членів суспільства життєво необхідно включитися в систему поглядів та моделі поведінки цього суспільства, внаслідок чого й саме суспільство залишається здатною до функціонування системою. Необхідно також зазначити, що в цьому суспільстві людям однаково слід функціонально співпрацювати один з одним та мати потребу в цьому. Тому в цьому випадку спорт виступає таким інституціалізованним механізмом, який задовольняє дану «загальноінтегративну» функцію. Відбувається це завдяки механізмам, визначеним як суспільні функції спорту [3; 4].

Соціальні функції спорту створюють певні предумови для суспільної інтеграції, надаючи при цьому прямі та непрямі засоби. Небхідні предумови створюються завдяки соціально-емоційним функціям, прямі засоби інтеграції – завдяки соцілізаційним функціям та непрямі – завдяки інтегративним, політичним фунціям і функції соціальної мобільності [2].

Аналізуючи соціальні функції спорту, дослідники приходять до висновку, що спорт відіграє велику рооль у процесах соціалізації. Вважається, що мораль, віра та ознаки особистості, які розвиває спорт, мають першочерговий характер і можуть розглядатися як найбільш важливі риси у тих процесах соціалізації, які походять від існуючої системи культури [1].

Існує припущення, що групи населення, які прймають і неприймають участь у спорті, приводяться через спорт до бажаних цінностей і якостей особистості: учасники – через свою безпосередню участь, а глядачі – через відчуту ідентифікацію з культурними цінностями, які асоціюються зі спортом. Спорт є дієвою моделлю поведінки та системи поглядів, тому ці моделі є функціональними для суспільства у сенсі збереження системи [3].

Спорт як політичний інструмент використовується у якості засобу створення національного почуття ідентифікації та закріплення національного престижу, протиставлення тієї чи іншої політичної системи держави. Це відбувається як чеерз демонстрацію національних можливостей, так і через санкціоновану силу, яка властива інтернаціональним змаганням.

Демонстрація національних якостей, особливо на міжнародних змаганнях, сприяє ідентифікації з національною державою шляхом внутрішньогрупової та позагрупової поляризації. Цей механізм посилюється до вираження достатку нації як цілого, причому спортивний успіх, у свою чергу, підсилює цей механізм. Поразка також може його підсилювати, викликаючи негативні почуття проти суперника-переможця. Визнання влади, яку нація проявляє, санкціонуючи участь або неучасть у міжнародних змаганнях інших націй, можна розглядати як посилення механізму ідентифікації. Почуття національної самоцінності та престижу, викликане таким способом, не обмежується областю спорту, а поширюється на всю націю [3; 6].

Інтегративна функція спорту розуміється як включення до колективу, який сам включається до складу загальної соціальної структури. Це спосіб інтеграції другого рівня. Колектив, який включається до складу сусспільства, володіє тими ж системами поглядів і думок, що й усе суспільство. Тому інтеграція у цей колектив є одночасно й інтеграцією у дану соціальну систему поглядів. Колектив, до якого можна застосувати цей механізм, буде такою групою індивідів, які виступають разом. Дана концепція є застосовною і для групи з двох людей, і для спільноти людей у державному масштабі [1].

Соціально-емоційна функція спорту розуміється як безпосередньо пов′язана з соціально-психологічною стабільністю людини. Під «соціально-психологічною стабільністю» розуміють соціальну та психологічну відповідність людини суспільству. З цього випливає, що функція врівноваження людини як члена суспільства залежить від його психологічної та соціальної «врівноваженості». Соціально-емоційна функція проявляється у тому, що вона сприяє суспільній інтеграції через створення для цього процесу необхідних передумов [3].

Заключення. Таким чином, можна зробити висновок, що розглядати спорт як соціальний феномен можливо лише у тому випадку, коли досліджується його функціонування і розвиток у суспільстві. Перераховані основні соцільні функції спорту, які взаємопов′язані між собою. Відносини

між пятьма функціями такі, що всі вони слугують одночасно одній соціальній функції, а саме «соціальній функції».

На сьогоднішній день ще недостаньо проаналізована роль спорту у становленні суспільства, тому актуальними є пошуки основних закономірностей впливу спорту як на розвиток окремої людини, так і на розвиток усього суспільства.

Література:

1. Анищенко В.С. Физическая культура: Методико-практические занятия студентов: Учеб. пособие / В.С. Анищенко. – М.: Изд-во РУДН,1999. – 135 с.
2. Виленский М.Я., Сафин Р.С. Профессиональная направленность физического воспитания студентов педагогических специальностей / М.Я. Виленский, Р.С. Сафин. – М.: Высшая школа, 1989. – 110 с.
3. Гаврилов О. К. Физическая культура / О. К. Гаврилов. – М.: Мир, 1987. – 235 с.
4. Жидкова А.П., Новиков Ю.В. Ключ к здоровью / А.П. Жидкова, Ю.В. Новиков. – М.: Знамя, 1984. – 145 с.
5. Ильинич В.И. Студенческий спорт и жизнь / В.И. Ильинич. – М.: АО "Аспект Пресс", 1995. – 125 с.
6. Лаптев А.П. Гигиена: учебник для институтов и техникумов физической культуры / А.П. Лаптев [и др.] – М.: ФиС, 1990. – 203 с.

References:

1. Anischenko V.S. Physical Culture: methodological and practical training of students: Proc. Benefit / V.S Anischenko. – M.: Publishing House of the Peoples' Friendship University, 1999. – 135 pp.
2. Vilensky M.J., Safin R.S. Professional orientation of physical training of students of pedagogical specialties / M.J. Vilna, R.S. Safin. – M.: Higher School, 1989. – 110 pp.

3. Gavrilov O.K. Physical Education / O.K. Gavrilov. – M.: Mir, 1987. – 235 pp.

4. Jidkova A.P., Novikov V. The key to health / A.P. Jidkova, V. Novikov. – M.: The Banner, 1984. – 145 pp.

5. Ilyinich V.I. Student sports and life / V.I. Ilyinich. – M.: JSC "Aspect Press", 1995. – 125 pp.

6. Laptev A.P. Health: a textbook for institutions and the College of Physical Education / A.P. Laptev [et al.] – M.: FIS, 1990. – 203 p.